

Висновки. Отже, що аналіз основних підходів щодо розуміння феномену «культура» свідчить про те, що лінгвокультурологічний аналіз мови як найбільш яскравого вияву національної культури сприяє розвитку філологічної мовної особистості. Відповідно до сутнісних характеристик концепції формування етнолінгвокультурологічної компетенції студентів (гуманістична орієнтація, антропоцентризм, культуровідповідність) формулюються і методичні принципи комунікативно-культурологічного навчання мови:

а) комунікативний, спрямований на розвиток особистості як суб'єкта культури в процесі спілкування;

б) когнітивний – вивчення мови як засобу пізнання світу;

в) лінгвокультурологічний – розгляд мовних явищ в аспекті діалогу культур.

У перспективі плануємо виокремити ключові концепти української культури, що сприятимуть формуванню етнолінгвокультурологічної компетенції майбутніх словесників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ионин Л. Г. Социология культуры. / Л. Г. Ионин – М. : Логос, 1998. – 280 с.
2. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка // Известия Академии наук: Серия литературы и языка, 1993. / Д. С. Лихачев – Т. 52. – № 1. – С. 3 – 9.
3. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб. пособие. / В. А. Маслова – М. : Академия, 2001. – 278 с.
4. Семенов О. М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету): Дис. ... д-ра пед. н.: 13.00.08 (професійна освіта). – К., 2005. – 476 с.
5. Українська культуромовна особистість учителя: теорія і практика: Монографія / За ред. Л. І. Мацько, О. М. Семенов. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2008. – 298 с.
6. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. – М. : Республика, 2001. – 719 с.

УДК 37:330

Л.С. Отрощенко

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглянуто основні складові методики розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю. Проаналізовано підходи, педагогічні принципи та умови ефективної реалізації запропонованої методики.

В статье рассматриваются основные составные методики развития профессиональной компетентности будущих специалистов внешнеэкономического профиля. Анализируются подходы, педагогические принципы и условия эффективной реализации предложенной методики.

In the paper main components of the future specialists in foreign affairs professional competence development methodology are considered. Approaches, pedagogical principles and conditions of effective realization of the proposed methodology are analyzed.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації економіки, відкриття кордонів, виникнення нових ринків, професійна підготовка сучасних фахівців зовнішньоекономічного профілю має бути націлена на формування й розвиток їх професійної компетентності та конкурентоспроможного рівня кваліфікації, передачу глибоких теоретичних знань та практичних умінь й навичок у сфері міжнародної економіки. Відомо, що професійна діяльність цих фахівців здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівні в умовах конкуренції як невід'ємної частини ринкової економіки. Тому економісти-міжнародники повинні конструктивно спілкуватися з іноземними колегами, володіти *знаннями* основних принципів і норм міжнародного бізнесу, *методами й навичками* просування на світові ринки конкурентоспроможної продукції та *вміннями* аналізувати кон'юнктури ринку.

Отже, від рівня професійної компетентності економістів-міжнародників залежать результативність головних зовнішньоекономічних операцій країни, її господарська діяльність. Це ставить перед науково-педагогічними працівниками ряд актуальних завдань щодо підготовки конкурентоспроможних на світовому ринку праці фахівців зовнішньоекономічного профілю, з високим рівнем професійної компетентності.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення стану дослідженості проблеми компетентнісного підходу як вектора розвитку освіти у вітчизняних та зарубіжних наукових джерелах показало, що ця проблема представлена у працях О. Локшиної, О. Овчарук, О. Пометун (розроблення та впровадження компетентнісного підходу в зарубіжних країнах); В. Байденко, О. Булавенко, С. Гончаренка, І. Гушлевської, І. Зимньої, Е. Кліме, Н. Ничкало, А. Хуторського, І. Чемерис (визначення поняття компетентності); В. Аніщенко, Е. Зеєр, А. Михайличенко (професійна підготовка фахівців на основі стандарту компетентності); Н. Креденець

(професійна компетентність: історико-педагогічний аналіз); І. Єрмакової, В. Циби (життєва компетентність); П. Горностаї (рольова компетентність); Н. Баловсяк (інформаційна компетентність фахівця); В. Баркасі, Л. Васильченко, М. Вачевського, І. Гришиної, Т. Григорчук, Л. Дибкової, Г. Копил, Н. Лісової, А. Маркової, В. Саюк, С. Степаненко, С. Сисоєвої, А. Тупчій, О. Чумакової, Т. Шаргун, М. Ярмистиго (формування професійної компетентності фахівців) та інших.

Мета статті полягає в описі основних складових методики розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасних вітчизняних та зарубіжних теоретико-методологічних підходів до професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю, вивчення особливостей організації навчального процесу при підготовці цих фахівців у ВНЗ Німеччини та виявлення їх впливу на формування та розвиток професійної компетентності, проведених у рамках нашого дослідження, дозволили сформулювати методичні рекомендації з розвитку професійної компетентності відповідних фахівців.

Для реалізації цієї мети нами було розроблено модель розвитку професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників (рис. 1). При визначенні моделі розвитку професійної компетентності фахівця зовнішньоекономічного профілю Німеччини нами було враховано, що «модель» (від лат. *modelus* – міра, зразок) у широкому розумінні означає будь-який образ (мислений або умовний: опис, схема, графік тощо) певного об'єкта, процесу [2, 65].

Модель розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю надає уявлення про цілісний зміст процесу організації професійної підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності, її внутрішній структурі, взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємодії її структурних елементів.

Запропонована модель заснована на використанні системного, міжкультурного, діяльнісного, акмеологічного, особистісно-розвивального підходів при домінуванні системного підходу. Серед численних тлумачень терміну «підхід» слушним вбачається зокрема таке: підхід – сукупність організаційно-педагогічних, психолого-педагогічних та педагогіко-

методологічних впливів на студента, завдяки специфічності яких забезпечується ефективність його успішного навчання, виховання та розвитку, а в цілому – підготовка його як сучасного фахівця та громадянина [1, 73].

Застосування *системного* підходу передбачає взаємозв'язок та взаємодію найбільш впливових елементів професійної підготовки майбутніх фахівців (навчального процесу, позанавчального процесу, процесу саморозвитку студентів).

На нашу думку, в процесі реалізації методики розвитку професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників має бути комплексне використання інших науково-обґрунтованих підходів.

Так, *міжкультурний* підхід здійснюється включенням до професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників елементів, які сприяють підвищенню загальної культури, розвитку професійної культури студентів, а також розумінню культурного розмаїття країн світу, неминучості культурної несхожості народів.

Щодо *діяльничого* підходу, він передбачає залучення студентів до практики розвитку професійної компетентності протягом їхньої професійної підготовки.

Акмеологічний підхід характеризується спрямуванням розвитку студентів на досягнення максимальної особистісної та професійної самореалізації під час навчання у ВНЗ, готовності до нововведень.

Особистісно-розвивальний підхід забезпечує урахування індивідуальних особливостей студентів, їх прагнень, життєвих цінностей, індивідуальних навчальних досягнень.

У рамках розробки моделі розвитку професійної компетентності студентів зовнішньоекономічних спеціальностей враховувались такі принципи організації процесу навчання:

- *науковість* (зміст навчального процесу має бути насиченим об'єктивними фактами, поняттями, теоріями, які відповідають сучасному рівню й розвитку економічної науки; знання, отримані у ВНЗ, повинні мати наукове підґрунтя);
- *системність* (знання мають бути впорядкованими та послідовно включеними в систему вже набутих знань);
- *послідовність* (організація навчального матеріалу від простого до складного, із повторенням попередньо вивченого);

- *гуманізм* (розвиток особистості майбутнього економіста-міжнародника із найповнішим розкриттям її здібностей та задоволенням її пізнавальних потреб; формування розуміння необхідності гуманної взаємодії із партнерами у процесі зовнішньоекономічної діяльності);
- *активність* (засвоєння студентами інформації, її активне обміркування, а також активна участь у навчально-виховному процесі);
- *зв'язок теорії з практикою* (поєднання теоретичної та практичної підготовки студентів);
- *індивідуалізації навчання* (урахування досвіду, психофізіологічних й когнітивних особливостей та рівня розвитку й підготовки кожного студента);
- *контекстність навчання* (спрямованість програми підготовки фахівців на професійно та особистісно-важливі для студентів цілі);
- *елективність навчання* (надання студентам певної свободи вибору змісту навчання в рамках варіативної частини програми підготовки; форм, методів, джерел, засобів навчання);
- *доступність* (надання студентам матеріалу для вивчення із посиленою за характером складністю);
- *рефлексія власного розвитку* (вміння свідомо контролювати результати своєї діяльності та рівень власного розвитку).

Необхідно зазначити, що під час вибору принципів організації процесу навчання ми виходили з того, що «принцип» – керівна ідея, основне правило, вимога до діяльності, що зумовлюється встановленими наукою закономірностями [4, 107].

Формування та подальший розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю вимагає створення таких умов, які б дозволяли ефективно вирішувати поставлену мету з урахуванням специфіки та особливостей майбутньої професійної діяльності у глобальному середовищі. Аналіз численних джерел свідчить про те, що під «умовою» науковці розуміють «необхідну обставину, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [3, 632]. Тому, розробляючи модель розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю, ми намагалися виокремити такі педагогічні умови, які б максимально сприяли формуванню та розвитку професійної компетентності цих фахівців у процесі їх професійної підготовки.

Отже, основними педагогічними умовами ефективної реалізації процесу формування та розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю нами було визначено:

1. Системний підхід до науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у ВНЗ з відображенням сутності професійної компетентності.

2. Організація процесу засвоєння професійно важливих знань, умінь та навичок із урахуванням індивідуальних особливостей студентів.

3. Створення механізмів стимулювання особистісного та професійного самовдосконалення впродовж життя.

Вважаємо, що сукупність саме цих педагогічних й психологічних принципів у навчально-виховному процесі ВНЗ сприяє формуванню та розвитку професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників.

На нашу думку, розвиток професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників згідно з визначення моделлю реалізується тільки в органічній єдності таких напрямів професійної підготовки фахівців, як навчальний процес, позанавчальний процес та діяльність по саморозвитку студентів.

Використання запропонованої методики передбачає використання таких форм організації навчання: лекційних, семінарських, практичних, індивідуальних занять, а також самостійної роботи студентів; практики за кордоном або на підприємствах, орієнтованих на співпрацю із закордонними партнерами; навчання за кордоном; науково-практичних конференцій, зустрічей з провідними економістами-міжнародниками.

У навчальному процесі засобами розвитку професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників виступають навчальні курси, які складають інваріантну частину програми підготовки економістів-міжнародників; спеціальний навчальний курс "Професійна компетентність майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю" в рамках варіативної частини програми підготовки; методичні рекомендації з фундаментальних та спеціальних дисциплін; навчально-виробнича практика за кордоном та в компаніях, фірмах й на підприємствах, орієнтованих на співпрацю із закордонними партнерами.

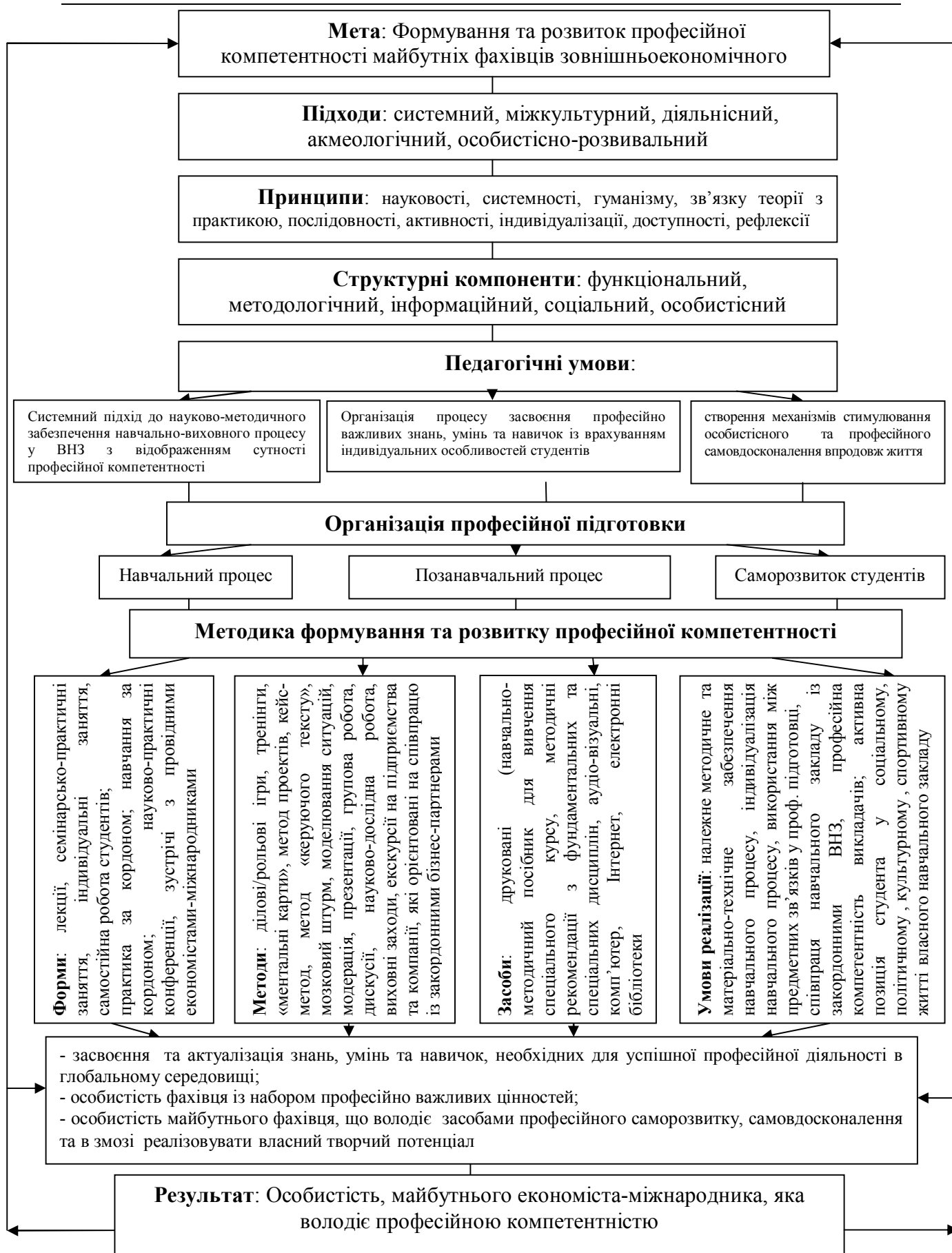

Рис. 1. Організаційна модель розвитку професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників

Пропонується застосування в навчальному процесі ВНЗ сучасних інноваційних методів навчання, які широко використовуються у вищій економічній освіті Німеччини (ділові / рольові ігри, тренінги, «ментальні карти», метод проектів, кейс-метод, метод керуючого тексту, модерація, моделювання ситуацій, мозковий штурм, презентації тощо); участь студентів у науково-практичних конференціях; екскурсії на підприємства та в компанії, що орієнтовані на співпрацю із закордонними бізнес-партнерами.

Позанавчальний процес сприяє розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця через організацію роботи творчих студентських об'єднань, дискусійних клубів; науково-дослідної роботи студентів; органів студентського самоврядування; участь студентів у роботі міжнародних молодіжних й студентських організацій; зустрічей із провідними вітчизняними та закордонними економістами-міжнародниками; участь студентів у культурних та спортивних заходах, що організовує ВНЗ тощо.

Діяльність по саморозвитку студентів передбачає педагогічний вплив за такими напрямками: самостійне підвищення рівня загальної освіти; загальної культури; самовиховання, вдосконалення особистісних якостей; самостійне підвищення рівня професійної компетентності.

Саме динамічна єдність зазначених напрямів професійної підготовки сприяє ефективності розвитку професійної компетентності студентів.

З метою досягнення високої ефективності у розвитку професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників запропоновано застосування навчально-методичного забезпечення процесу професійної підготовки економістів-міжнародників, а саме:

- програму навчального спецкурсу з розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю та методичні рекомендації до її використання;
- рекомендовану до проведення кожного з модулів програми літературу, яка допомагає у вирішенні окремих завдань з розвитку професійної компетентності;
- навчально-методичний посібник «Професійна компетентність майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю: технології формування».

Зазначимо, що в основу розробки спеціального навчального курсу з розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців

зовнішньоекономічного профілю було покладено концепцію розвивального навчання.

Висновки. Дослідження питання розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю, дозволяє стверджувати, що означене поняття є цілєю професійної підготовки фахівців, адже воно містить необхідні знання, уміння, навички, завдяки яким фахівці стають «глобальними гравцями» на швидкозмінному ринку праці.

Проаналізувавши теоретико-методологічні підходи до професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю, особливості організації навчально-виховного процесу при підготовці цих фахівців у ВНЗ Німеччини та чинники, які сприяють розвитку їх професійної компетентності, формування та розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вітчизняних ВНЗ рекомендується здійснювати на основі загальних положень системного підходу та використанні інших науково обґрунтованих підходів, зокрема: міжкультурного, діяльнісного, акмеологічного, особистісно-розвивального підходів. Крім окреслених у методичних рекомендаціях підходів, реалізація процесу формування та розвитку професійної компетентності майбутніх економістів-міжнародників базується на виконанні основних педагогічних принципів (науковості, системності, послідовності, гуманізму, доступності, індивідуалізації, контекстності навчання, зв'язка теорії з практикою, елективності, рефлексії власного розвитку тощо).

На нашу думку, дотримання методичних рекомендацій з використання запропонованої методики дозволить досягти ефективних результатів у розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галузинський В.Г., Євтух М.Б. Основи педагогіки та психології вищої школи/ В. Г. Галузинський, М.Б. Євтух. – К. : ІНТЕЛ, 1995. – 168 с.
2. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Науково-методичний посібник / За ред. І.Г. Єрмакова – Запоріжжя : Центріон, 2005. – 640 с.
3. Новий тлумачний словник української мови. – К. : АКОНІТ, 1998. – Т.4 – 941 с.
4. Якса Н.В. Основи педагогічних знань/ Н.В. Якса. – К. : «Знання», 2007. – 358 с.